

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΚΡΕΚ (1876-1959)-1-ΤΙ ΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ ΩΣ ΤΩΡΑ;

Critics - Point

Ἀλέξανδρου Γκρέκ: Ἐξονυχιστικὴ
διερεύνηση ὄσων ὡς τώρα γνωρίζουμε
γιὰ τὸ συνθετὴ τῆς *Μυριέλλα* (1932).

20

31/2019.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ

ΔΥΟ ΜΟΝΟΝ, ΔΥΣΤΥΧΩΣ, ΟΙ ΔΙΑΘΕΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ:

1. Καρδάμης Κώστας: Ὁ μουσουργὸς Ἀλέξανδρος Γκρέκ καὶ ἡ ὀπερέττα «Μυριέλλα», σσ. 13-19 προγράμματος τῆς ἀναβιώσεώς της, Κέρκυρα, 6, 7, 8 Δεκ. 2019. (Βραχυγρ. Κ.Κ./Μ, 2019).
2. Καλογερόπουλος, Τάκης: Τὸ (7τομο) Λεξικὸ τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς (ἔκδ. Γιαλλελῆ, Ἀθήνα, 1998), λῆμμα *Γκρέκ, Ἀλέξανδρος*, τόμ. 1 (Α-Γ), σσ. 512-513. (Βραχυγρ. ΤΚ/ΛΕΜ).

ΟΠΩΣ Ο ΣΥΝΘΕΤΗΣ ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ ΚΑΜΗΛΙΕΡΗΣ (1874; 1878; -1956), ἔτσι καὶ ὁ Γκρέκ, ἀνῆκε σὲ παροικία Κερκυραίων ἐκ Μάλτας: γιὸς τοῦ ἀμαξηλάτη Παύλου Γκρέκ καὶ τῆς ἀγγλίδας Στέλλας Ἀλεξάντερ, ὀλοκλήρωσεν ἐγκύκλιες σπουδὲς στὸ ἐκπαιδευτήριον Καποδίστριας τοῦ Λεωνίδα Βλάχου, ἀπὸ ὅπου ἀποφοίτησαν καὶ οἱ Σπῦρος

Σαμάρας (1861-1917) και Ναπολέον Λαμπελέτ (1864-1932). Όπως και τόσοι προηγούμενοι Έπτανήσιοι συνθέτες, άρχισε επαγγελματικές μουσικές σπουδές στο ώδείο San Pietro a Majella (Νεάπολη, Ίταλία), τὸ 1894: ἐκεῖ κατὰ Καρδάμη «εἰδικεύτηκε στό πιάνο»—τολμοῦμε εὐλόγα νὰ εἰκάσουμε *ἀλλ' ὄχι μόνο*. Ἐπαναπατρίσθηκε τὸ 1898, «ποτισμένος μὲ τὰ νάματα τοῦ Βάγκνερ καὶ τὴν μελωδίαν τῆς γαλλικῆς καὶ ἰταλικῆς μουσικῆς» ὅπως ἔλεγεν ὁ ἴδιος, παρουσίασε πρῶϊμα ἔργα του καὶ, παράλληλα μὲ τὴν παράδοση ἰδιωτικῶν μαθημάτων μουσικῆς, διετέλεσε «γιὰ ἓνα διάστημα» (sic) καλλιτεχνικὸς διευθυντῆς τῆς ἀρτισύστατης (1890) φιλαρμονικῆς ἐταιρείας Μάντζαρος. Τὸ 1903-06, σπούδασε στὸ Ὁδεῖο Ἀθηνῶν, ἐπέστρεψε στὴν Κέρκυρα, ὅπου προσλήφθηκε (ἀποσιωπᾶται ποῦ...) ὡς καθηγητῆς, παντρεύθηκε τὴ (λογία καὶ μουσικὸ) Μαρία Ἀγιοβλασίτου, καὶ τὸ 1911, τὸ ζεῦγος ἔφυγε γιὰ τὴν Αἴγυπτο, ἀκολουθώντας τὸν περιώνυμο περιοδεύοντα ἰταλικὸ θίασο ὄπερας Castellano «γιὰ νὰ προετοιμάσει τὸ 4πρακτο δρᾶμα του Ἀνδρονίκη: οἱ δοκιμὲς ἔγινεν στὸ Κάϊρο, ἀλλὰ τὸ ἔργο ἀνεβάσθηκε (ἐπὶ τέλους!) στὴν Ἀλεξάνδρεια, τὸν ἴδιο χρόνο...¹

Ὁ Καρδάμης ἀσχολεῖται λεπτομερῶς μὲ τὴν 4πρακτὴν Ἀνδρονίκη (κείμεν. Ἀ. Βρανᾶ), ποῦ βάσει ὅσων γνωρίζουμε ὡς τώρα, διαγράφεται ὡς τὸ opus magnum τοῦ Γκρέκ.: διαδραματίζεται κατὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἀλλὰ καὶ «σχετίζεται ἄμεσα μὲ τὸ γενικότερο κοινωνικοπολιτικὸ κλίμα» πρὸ τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων. Παραθέτει διεξοδικὰ ἀτελέσφορες σχετικὲς προσπάθειες τοῦ συνθέτου νὰ τὸ ἀνεβάσει μὲ τὸ ἀρτιγέννητο (1900) Ἑλληνικὸ Μελόδραμα τοῦ Λαυράγκα (Ἀθήνα 1905

¹ Ἡ τελευταία φράση (6½ σειρές) μόνον στὸ TK/ΛΕΜ. Ὑπογραμμίζεται ἰδιαίτερα, ἢ πρόσφατη ἀνακάλυψη στὰ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δυσπρόσιτα ἀρχεῖα τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν τοῦ σπαρτίτου τῆς Ἀνδρονίκης ποῦ....ἤδη ἐνορχηστρώνεται. Πρὸς ὥρας δὲν ἀποκλείονται καὶ ἄλλες ἀποκαλύψεις τῶν ἀρχείων τοῦ ἰδρύματος περὶ Γκρέκ. Διατηροῦμε, πρόσκαιρα ἴσως, ἐρωτηματικὰ γιὰ τὴν ἀναφερόμενη διδασκαλία τῆς Ἀνδρονίκης στὴν Ἀλεξάνδρεια: ὁ Καλόγερόπουλος σποραδικὰ ἀναφέρει πηγές. Πλέον ἢ βεβαίον εἶναι ὅτι ὁ Καρδάμης θὰ παραθέσει τίς δικές του ὑποσημειώσεις σὲ ἄμεση ἀναδημοσίευση-ἐμπλουτισμὸ τοῦ κειμένου. Κατὰ Καρδάμη (σ.14), ὁ γάμος του μὲ τὴν Μαρία Ἀγιοβλασίτου, ποῦ πέθανε στὴν Ἀλεξάνδρεια τὸ Δεκ. 1935, ἔγινε ὄχι τὸ 1911, ἀλλὰ τὸ Μάρτιο 1910.

καί 1906 κατά τή λεγομένη *Μεσολυμπιάδα*), ἀλλά καί μετὰ τήν ἐπιστροφή του στήν Κέρκυρα (1907), ὅπου ὁ Καρδάμης ἀναφέρει ἐκκρεμῆ συμβόλαιά του μέ θέατρα Ἀθηνῶν, Καΐρου καί Τεργέστης (ξανά μέ τὸ Λαυράγκα). Ὡς πρὸς τὸ ἴδιο τὸ ἔργο, πάντα κατὰ Καρδάμη, συγκατατάσσει τὸν Γκρέκ, μαζί μέ τὸ Γεώργιο Λαμπελέτ (1875-1945) καί τὸ Λαυράγκα (1860-1941) στοὺς πρωτοπόρους τῆς *πραγματικῆς Ἐθνικῆς Σχολῆς*, καί ὄχι τοῦ καλομοιρικῆς «ἐμπνεύσεως» φερώνυμου ἐκτρώματος. Ὡς πρὸς τὸ ὕφος καί τή γραφή, ὁ συνθέτης, παρ' ὅ,τι στηρίχθηκε στὰ γνωρίσματα τῆς σύγχρονῆς του μουσικῆς, θέλησε ν' ἀποφύγει ὅσον τὸ δυνατόν τήν ξενικὴν χροιάν, συνάμα δὲ ἀφ' ἑνὸς νὰ ἐγγύσει τήν Ἑλληνικὴν μουσικὴν εἰς τὸ καλοῦπι τῆς σημερινῆς ἀρμονίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ μὴ βλέπει διόλου τὸν χρωματισμὸν τῆς ἔθνικῆς μελωδίας μέ τὸν πλοῦτον τῆς νέας ἐνορχηστρώσεως. Νὰ τί σημαίνει σοβαρὸς συνθετικὸς προβληματισμὸς—μόλις Πρωτομαγιά 1904, εἶχεν ἐκπνεύσει ἓνας Ντβόρζακ!

Πρὶν περάσουμε, κατὰ χρονολογικὴ σειρά, στὶς *stricto sensu* διδακτικὲς-βιοποριστικὲς ἐνασχολήσεις του, ὑπογραμμίζουμε ὅτι μετὰ τήν ἀφιξή του στήν Ἀλεξάνδρεια, ὅπου προηγουμένως (1893-96; 1894-95;) εἶχε δραστηριοποιηθεῖ γιὰ λίγο καί ὁ Ναπολέον Λαμπελέτ, πρὶν ἐγκατασταθεῖ περὶ τὸ 1895-96 στήν Ἀγγλία. Ὅμως ὁ Γκρέκ πρωταγωνίστησε στή μουσικὴ δραστηριότητα τῆς τόσο φιλόμουσῆς καί καλλιεργημένης πρωτεύουσῆς τοῦ αἰγυπτιακοῦ ἔλλητισμοῦ, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, ἐπὶ 37 συναπτά ἔτη (1911-1948), χωρὶς, φαίνεται, νὰ διακόψει δεσμοὺς μέ τήν Κέρκυρα, ὅπου ἔργα του ἀκούγονταν τακτικά. (βλ. κατωτέρω)..

Ἔτσι ἡ ἀλεξανδρινὴ μουσικὴ παραγωγή του (εὐρὺ φάσμα φωνητικῶν, ὀργανικῶν καί μουσικοσκηρικῶν ἔργων), ἀκουγόταν συχνὰ καί ἀπὸ σημαντικότετους ἀλεξανδρινούς μουσικοὺς-πολιτιστικούς σχηματισμοὺς (Ἑλληνικὴ Φιλαρμονικὴ Σχολή, ἑλληνικὴ ἔνωση Αἰσχύλος-Ἀρίων—διηύθυνε τὸ μουσικὸ τμήμα τῆς ἀπὸ τὸν 1923, κ.ἄ.) ἀλλὰ καί ἀπὸ κερκυραϊκοὺς: *Χορὸς τοῦ Ζαλόγγου* (ἀπὸ τήν Ἀνδρονίκη; Μάρτιος 1936, Παλαιὰ Φιλαρμονικὴ) *Ἐμβατήριον γιὰ τὴν 75ετία τῆς Ἐνώσεως Ἑπτανήσου-Ἑλλάδος*, 1939), *Ἕγνος γιὰ τὴν 100ετία τῆς ἰδρύσεως τῆς Παλαιᾶς Φιλαρμονικῆς*, 1940, κείμε. Ἑλ. Ψαρρᾶ), *Πένθιμη-Παθητικὴ*

Μεγ. Σάββατο 1946, κατά τήν περιφορά τοῦ Ἐπιταφίου τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος.

70άχρονος πιά, ἐπέστρεψε στήν Κέρκυρα, ὅπου ὅμως δέν ἔπαψε νά συνεργάζεται μέ τὰ κυριότερα μουσικά της σωματεῖα: ἐπεχείρησε τήν ἴδρυση μικτῶν χορωδιῶν στήν Παλαιά Φιλαρμονική (1948) καί στήν Μάντζαρος (1949) ὅπου συνέπηξε (1952) καί προφανῶς βραχύβιο συμφωνική ὀρχήστρα, διοργάνωνε συναυλίες καί τὸ 1953 ἀνέλαβε ἐπισήμως τήν καλλ. διεύθυνση τοῦ Ὁδείου Κερκύρας, ἀναδραστηριοποιώντας το ὡς τήν ἐκδημία του (1959). Κατ' ἐπιθυμία του ἡ ἀδελφή του Αἰκατερίνη Σπ. Χαντζάρη, κατέθεσε (1962) τὰ εὕρισκόμενά του στήν Παλαιά Φιλαρμονική. (ΦΕΚ).

Ε Ρ Γ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α: Ἐδῶ. σηματοδοτώντας ἀπλῶς μιάν ἀφετηρία, καταθέτουμε τί γνωρίζουμε σήμερα γιά τήν ἐργογραφία Γκρέκ, βέβαιοι ὅτι στὸ ἄμεσο μέλλον, ἡ σύγχρονη ἔρευνα θά τήν ἐμπλουτίσει πολὺ περισσότερο.

1. Ὁ π ε ρ α: εὐλόγα, εἰκάζουμε ὅτι τὸ εἶδος ἐπηρέασε τίς ἀρχές τῆς σταδιοδρομίας του. Κατὰ ΓΚ/ΛΕΜ, ἔγραψε συνολικά 3, πού χαρακτηρίζει χαμένες. Ὡς γνωστόν, σώζεται μόνον ἡ Ἀνδρονίκη, πράξεις 4, κείμε. Ἀ.Βρανᾶ, «πρώτη» Ἀλεξάνδρεια, 1911—ἡμερομηνία πρὸς ὥρας ἄγνωστη. Ὁργανικό της ἀπόσπασμα Ὁ Χορὸς τοῦ Ζαλόγγου.

2. Ὁ π ε ρ ἔ τ τ α: Καρμελίτα (λιμπρετίστας, ἀρ. πράξεων, παγκόσμια ἀ'. ἐκτ. [Αἴγυπτος;]: ἄγνωστα). Σέλευκος-Νικάτωρ, «ἱστορική ὀπερέττα-ἰλαροτραγωδία», λιμπρετίστας: Ν. Γριμάλδης, ἀρ. πράξεων; παγκόσμια ἀ'. ἐκτ. [Αἴγυπτος;] 1929. Σεχραζάτ (λιμπρετίστες, Μ. Ἀνατολέας-Ν.Χαλκέας ἀρ. πράξεων, παγκόσμια ἀ'. ἐκτ. [Αἴγυπτος;] 1931· προφανῶς ἀπὸ τίς 1001 Νύχτες). Μυριέλλα (λιμπρετίστας: Μάρκος Μαλλιάρακης, ἀρ. πράξεων 3, παγκόσμια ἀ'. ἐκτ. [Αἴγυπτος, Ἀλεξάνδρεια, θέατρο Λούνα Πάρκ, 24 Αὐγούστου 1932). Ἡ θείσα μας (λιμπρετίστες: Ἀ. Βραδῆς-Ἄλκης Πιέρρης, ἀρ. πράξεων; παγκόσμια ἀ'. ἐκτ.: Κέρκυρα(;), καλοκαίρι 1952. Κατὰ Κ.Κ./Μ, 2019, σ. 17, ὁ Γκρέκ «ἔχοντας ἐπισημένει ἀπὸ τὸ 1909 τὴ φθίνουσα πορεία τῆς ὄπερας ὡς εἶδους, υἱοθέτησε δομικὰ τίς μουσικὲς συμβάσεις μιᾶς ὀπερέττας πού ἀπευθυνόταν στὸ κοινὸ τῆς δεκαετίας τοῦ 1930.

3. **Ὅ ρ γ α ν ι κ ά:** Χορός τῶν Σουλφίδων (για ὄρχήστρα:), νεανικό. Χορός τοῦ Ζαλόγγου, ὄρχηστρικό ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὄπερα Ἀνδρονίκη, 1911. Νυχτερινό σέ ρε ὕφ. μείζ. γιὰ πιάνο, ἀχρονολόγητο. Ἐμβατήριο γιὰ τὴν (μοιραία, φεῦ!) 75ετία τῆς Ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μὲ τὴν Ἑλλάδα, 1939. Πένθιμη-παθητική, α' ἐκτ. Μεγ. Σάββατο 1946 ἀπὸ τὴ μπάντα τῆς Παλαιᾶς Φιλαρμονικῆς, κατὰ τὴν περιφορὰ τοῦ ἐπιταφίου τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος.

4. **Φ ω ν η τ ι κ ά:** Ὑμνος (κειίμ. Ἑλ. Ψαρρᾶ). γιὰ τὴν 100ῃ ἐπέτειο τῆς ἰδρύσεως τῆς Παλαιᾶς Φιλαρμονικῆς Ἑταιρείας (γιὰ φωνές καὶ ὄρχήστρα ἢ μπάντα;) 1940. Δύο τραγούδια (κειίμ. ἀγνοοῦνται), Ἡ Νεραΐδα καὶ Στὸ Σούρουπο, ἀφιερωμένα στὴ σύζυγό του, εἰκαζομένως νεανικά.

Ἀπὸ τίς §§ ἀρ. 3 καὶ 4, τὸ Νυχτερινό σέ ρε ὕφ. μείζ. καὶ τὰ δύο τραγούδια γιὰ τὴ σύζυγό του, ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν ΤΚ/ΛΕΜ, σελ. 512. Αὐτὰ πρὸς ὥρας περὶ Γκρέκ. Τὸ λόγο ἔχουν τώρα οἱ ἐρευνητές, γιὰ νὰ ἀνακαλύψουν λανθάνοντα ἔργα του, οἱ παντοῖοι ἐρμηνευτὲς γιὰ νὰ μᾶς τὰ γνωρίσουν. Καί φυσικά οἱ σοβαροὶ μουσικολόγοι. Ὅχι οἱ καὶ αἱ ἐμετικῶ ἦθους τζιτζιφιόγκοι-ες, ποὺ περιηγοῦνται ἀνὰ τὰ μουσικολογικὰ συνέδρια (κατὰ 90% ἀνούσιες κοσμικότητες) μὲ ἓνα ἀκόμη ἄχρηστο (non)paper, οὐδὲ κἂν ὑγρὸ καὶ μαλακό, γιὰ νὰ δικαιώσουν τὴν κάποτε καὶ κάπως κτηθεῖσα «ιδιότητα» τοῦ μουσικολόγου.

Λέξεις: 1089.

